

Maria Biolik

Nazwy obiektów terenowych z Warmii i Mazur motywowane nazwami zwierząt

---

Prace Językoznawcze 16/4, 17-32

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Maria Biolik
Olsztyn

Nazwy obiektów terenowych z Warmii i Mazur motywowane nazwami zwierząt

Local names in the region of Warmia and Mazury created with use of animal related vocabulary

This article presents Old Prussian, Polish and German local names etymologically connected with animal names.

Słowa kluczowe: onomastyka, mikrotoponimia, nazwy terenowe, nazwy staropruskie, nazwy niemieckie, nazwy zwierząt

Key words: Onomastics, microtoponyms, local names, Old Prussian names, German names, animal names

Większość nazw terenowych używanych na Warmii i Mazurach przez ludność autochtoniczną uległa zapomnieniu. Tylko nieliczne zostały zapisane w dokumentach historycznych i zbiorach Gustawa Leydinga¹. Nazwy zapisane przez Leydinga są szczególnie cenne, ponieważ zostały zebrane w okresie międzywojennym bezpośrednio od mieszkańców wsi. Mikrotoponimy te w wielu wypadkach były znane i używane tylko w niewielkich mikrowspólnotach rodzinnych lub wiejskich². Jeszcze w latach pięćdziesiątych XX w. G. Leyding, przygotowując do druku słownik nazw obiektów fizjograficznych, we wstępie pisał „istnieje jeszcze sporo nazw w terenie, które stanowią najwymowniejszy dokument polskości tych ziem; trzeba je zebrać i utrwalić, inaczej zejda do grobu wraz ze starszym pokoleniem” (Leyding, s. 5).

Nazwy terenowe tak dawne, jak i współczesne z tego terenu nigdy nie zostały zebrane w całości. Badania prowadzone w latach siedemdziesiątych XX w. pozwoliły utrwalić niektóre używane jeszcze wówczas mikrotoponimy

---

¹ G. Leyding: *Słownik nazw miejscowych okręgu mazurskiego. Cz. II: Nazwy fizjograficzne (zlokalizowane)*. Poznań 1959.

² Termin „wiejska wspólnota komunikatywna”, zob. M. Kornaszewski: *Nazwy zestawione w dolnołużyckiej mikrotoponimii powiatu chociebuskiego*. Poznań 1983, s. 18–28.

południowej Warmii i powiatu ostródzkiego. Jako praca doktorska powstała także monografia onomastyczna powiatu kętrzyńskiego, rejestrująca nazwy dawne i nazwy nowe używane w końcu XX w.³

Współczesne nazwy terenowe z powiatu węgorzewskiego oraz części powiatów dobromiejskiego, szczycieńskiego i gminy Ruciane-Nida zbierali na przełomie XX i XXI w. studenci polonistyki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie⁴ na potrzeby prac magisterskich i licencjackich, a wcześniej, do 1999 r., Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie.

Celem artykułu jest analiza mikrotoponimów należących do grupy nazw motywowanych apelatywnymi określeniami zwierząt. Analizując nazwy terenowe należące do tej grupy znaczeniowej, wychodzę z założenia, że zwierzęta zarówno dziko żyjące w lasach, jak i w zagrodach wiejskich były ważne dla mieszkańców wsi. Staram się ustalić, które ich określenia apelatywne stały się podstawą motywacyjną nazw terenowych, próbuję też określić ich genezę i pochodzenie oraz ukazać wzajemne zależności między nazwami używanymi w różnych środowiskach językowych.

W pracy omawiam wszystkie terenowe nazwy własne 89 obiektów niezamieszkałych przez człowieka, tzn. nazwy pól, łąk, pastwisk, dolin, dróg, pojedynczych drzew, lasów i obszarów leśnych, jak też nazwy niewielkich torfowisk, rowów i bagien. Omawiam nazwy wzniesień, wzgórz, górów i pagórków, które można zaliczyć do oronimów i wydzielić spośród nazw terenowych łądowych jako odrębną kategorię onimiczną. Pomijam nazwy miejscowości i przysiółków zamieszkałych przez człowieka oraz hydronimy, tj. nazwy rzek i jezior, które zapisano na mapach i wykazach urzędowych, jak też nazwy dużych bagien i torfowisk oraz osuszonych łąk, które dawniej mogły być jeziorami. Analizowane nazwy zostały wybrane ze słownika Gustawa Leydinga oraz z prac magisterskich i licencjackich studentów filologii polskiej. W artykule pomijam nazwy z powiatu ostródzkiego, które szczegółowo omówiłam w wydanej drukiem mikrotoponimii tego powiatu⁵, oraz nazwy z terenu południowej Warmii omówione przez Annę Pospiszylową⁶.

Nazwy terenowe poświadczane na Warmii i Mazurach, które pod względem etymologiczno-motywacyjnym można powiązać z apelatywnymi określeniami zwierząt, to przede wszystkim nazwy polskie i nazwy niemieckie, ale do grupy tej należą również dwie zachowane na tym terenie nazwy staropruskie. Wszystkie

---

³ Jest to niepublikowana praca doktorska Oliwii Piotrowicz: *Toponimia powiatu kętrzyńskiego*. UWM. Olsztyn 2004 (mps).

⁴ Każdorazowo przytaczam skrót i stronę pracy. Informacje o autorze zamieszczam w rozwiązaniu skrótów.

⁵ M. Biolik: *Mikrotoponimia byłego powiatu ostródzkiego*. Olsztyn 1994.

⁶ A. Pospiszyl: *Toponimia południowej Warmii. Nazwy terenowe*. Olsztyn 1990.

omawiane w artykule nazwy mają charakter topograficzny⁷. Podaję je w słowniku zamieszczonym na końcu pracy.

Analizując nazwy terenowe motywowane nazwami zwierząt, zdaję sobie sprawę, że w niektórych wypadkach związek między nazywanym obiektem a nazwą zwierzęcia mógł być wtórny, utworzony na podstawie skojarzeń metaforyczno-metonimicznych. Dotyczy to przykładowo takich nazw, jak *Małpi Gaj*, obiekt wojskowy położony w Węgorzewie: 2011 pot. *Małpi Gaj* eksp. (Mgr 2011, s. 28), czy nazw, które mogły być utworzone od nazwisk użytkowników lub właścicieli związanych etymologicznie z nazwami zwierząt np.: *Góra Wolfów*, pagórek na polu w Jesionowie, gm. Dobre Miasto: 1983 *Góra Wolfów* ekspl. (Mgr 1985, s. 87), por. nazwisko *Wolf* noszone w Polsce przez 2488 osób, w Olsztyńskim 73 (SNW 10, s. 304–305), niem. *Wolf* ‘wilk’ czy *Góra Borsuka* w powiecie węgorzewskim (Mgr 2011, s. 24), por. nazwisko *Borsuk*, mające w Polsce 1571 nosicieli, w tym 44 w Olsztyńskim (SNW 1, s. 440) lub apelatywem *borsuk* inaczej *jaźwiec* ‘zwierzę ssące, drapieżne z rodziny kunowatych’ (SJPDor. 1, s. 616). Najwięcej na badanym terenie (35) wystąpiło nazw obiektów związanych z przymiotnikiem *lisi* (< *lis*). Przytaczam i omawiam wszystkie nazwy tego typu, ale mam świadomość, że niektóre z nich mogą być związane z przymiotnikiem *łysy* ‘łysy’, czyli niezadrzewiony, ponieważ samogłoski *i/y* uległy zrównaniu i stanowią jeden dźwięk w polskich gwarach Warmii i Mazur (Nitsch, s. 264).

Zebrane nazwy terenowe dzielę na trzy grupy, przyjmując okres ich powstania i funkcjonowania w procesie komunikacji jako nadrzędne kryterium podziału.

Wydzielam nazwy:

- 1) zaginione, współcześnie nieznane, używane w okresie międzywojennym i zapisane przez G. Leydinga;
- 2) używane w okresie międzywojennym i poświadczone podczas eksploracji terenowej pod koniec XX lub na początku XXI w.;
- 3) nadane obiektom przez ludność napływową po 1945 r., niemające wcześniejszych poświadczeń.

1. Nazwy obiektów terenowych używane przez ludność polską na Warmii i Mazurach przed 1945 r. mają w większości charakter historyczny. Do tej grupy należą dwie nazwy staropruskie.

Pierwsza z nich: *Turza Głowa*, pagórek 98 m na pd-zach. od wsi Kajmity nad strumykiem Torpelą w powiecie braniewskim, została poświadczona już w

---

⁷ Klasyfikacja nazw terenowych, zob. H. Górniewicz: *Nazwy terenowe i ich podział wewnętrzny*. [W:] *Geografia nazewnicza. Materiały z VII konferencji Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów i II posiedzenia Komisji Onomastycznej Komitetu Językoznawstwa PAN, Mogiłany 23–25 IX 1980 r.* Pod red. K. Rymuta. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1983.

1280 r. w formie: *Taurusgalwo* (Leyding, s. 82), por. stpr. *tauris* ‘tur’ (Sł. Elbl. 649) i *galwā ‘głowa’ tu raczej w znaczeniu ‘góra’. Nazwa została spolszczona jako *Turza Głowa*.

Drugą nazwę staropruską Leyding zapisał w formie *Lapkis*, poświadczona dopiero w latach 1875–1881, por. stpr. *lape* ‘lis’ (Sł. Elbl. 658). Nazwa ta została przejęta przez Niemców w formie *Lapke B(erg)* 1928, a później zmieniona na *Bernstein Berg* 1938. Obiekt nosił polską nazwę *Lisia Góra*, określał wzgórze 260 m na wsch. od wsi Rogajny, pow. gołdapski (Leyding, s. 40).

Niektóre obiekty terenowe mają poświadczone tylko nazwy polskie używane przed 1945 r. Są to takie nazwy, jak:

Kozi Skrzyp, pagórek w pobliżu wsi Marlinowo: 1881 *Kozi Skrzyp*, 1875–1881 *Kosyskrzybl* (Leyding, s. 49);

Kozia Góra, pagórek w pobliżu wsi Biesowo, 1928 pot. *Kozia Góra* (Leyding, s. 312);

Łysa Góra pagórek, ok. 1,5 km na pn-zach. od wsi Olecko Małe, 1921 *Łysa Góra*, 1930 *Łysa Góra* pot. (Leyding, s. 59), por. przymiotniki *łysy* – *łysy*;

Łysa Góra, pagórek na pd-zach. od wsi Opaleniec, 1926 pot. *Łysa Góra* (Leyding, s. 356).

Używane przed 1945 r. nazwy polskie kilku obiektów zostały adaptowane fonetycznie do języka niemieckiego. Interesujące są zwłaszcza niemieckie adaptacje nazw polskich związanych z nazwą pospolitą *lis*, utworzone od przymiotników *lisi*, *lisowy*. Nazwa jednego obiektu *Lisia Góra* została przejęta przez Niemców w formie *Lissagora* 1881 (Leyding, s. 45), a innego obiektu *Lisia Góra* adaptowana fonetycznie w formie *Liszagura* 1928 (Leyding, s. 58). Nazwę *Lisowa Góra* przejęto początkowo jako *Liszowo Berg* 1928, a później zmieniono na *Fuchs Berg* 1938 (Leyding, s. 365), por. niem. *Fuchs* ‘lis’ i *Berg* ‘góra’. W podobny sposób adaptowano nazwę *Kozak*, którą przejęto do języka niemieckiego fonetycznie, ale dodano końcówkę *-en*: *Kosacken* i uzupełniono członem *Berg* 1938 (Leyding, s. 28).

W latach trzydziestych XX w. nazwy polskie niemające odpowiedników niemieckich zastępowano nazwami niemieckimi o tej samej motywacji, np.: nazwę *Kobyła Góra* zmieniono na niem. *Kobbelberg* 1938, później utworzono nową nazwę urzędową *Rossgarten Berg* 1940 (Leyding, s. 46).

Dwa obiekty o nazwie *Kozia Góra* nosiły początkowo nazwy niemieckie *Kosen Berg* 1921 i *Kossen Berg* 1928, później oba obiekty uzyskały nazwę urzędową *Ziegen Berg* 1938, 1940 (Leyding, s. 48, 381). Nazwę niemiecką *Ziegenberg* (pisane łącznie) w 1938 r. nadano też *Koziej Górcie*, która wcześniej nosiła nazwę niem. *Kossenhügel* (Leyding, s. 119).

Zdarzało się także, że potoczne nazwy polskie i ich fonetyczne adaptacje niemieckie zastępowano niemieckimi nazwami urzędowymi niezwiązanymi etymologicznie z wcześniejszymi nazwami obiektów, np. nazwę *Jeż*.

Jeż lub *Jeza Góra* (z mazurzącą wymową ż jako z), niem. *Jescha Gora* 1928 zmieniono na *Eschen Berg* 1938, 1940 (Leyding, s. 365), por. *Esche* ‘jesion’, a nazwę *Klaczka Góra*, pot. *Klaca Góra*, niem. *Klasce Gori* 1925, zamieniono na *Kreis Berg* 1938 (Leyding, s. 283), *Kreis* ‘koło’.

Nazwę wyspy *Koński Ostrów*, niem. *Konsky Insel* 1927 zamieniono na *Wacholder Insel* 1938 (Leyding, s. 259), por. niem. *Wacholder* ‘jałowiec’.

Nazwę *Lisie Jamy*, niem. *Fuchs Berg*, zmieniono na *Rüsterberg* 1939. W 1947 r. obiekt uzyskał nazwę polską *Wiązowa Góra* (Leyding, s. 109).

Po 1945 r. pod wpływem nazwy niemieckiej *Kessel Berg* 1928, 1939 (Leyding, s. 125) utworzono nazwę polską *Kociołek* 1946 dla obiektu nazywanego przed 1945 r. *Wilcza Góra*.

Część obiektów terenowych motywowanych nazwami zwierząt ma nazwy polskie, które mają dokładne odpowiedniki niemieckie. Można je określić mianem kalk zwrotnych⁸. W wypadku tych nazw nie można ustalić, które z nich powstały wcześniej, bowiem są to dokładne tłumaczenia obu członów nazw, np.:

Bycza Góra, pot. *Biczi Góra* – niem. *Bullen Berg* (2 obiekty);

Kocia Góra – niem. *Katzenberg* (1 obiekt);

Kocie Góry – niem. *Katzen Berge* (1 obiekt);

Kozia Góra – niem. *Ziegen Berg* (1 obiekt);

Krowi Most – niem. *Kuh Brücke* (1 obiekt);

Krowie Góry – niem. *Kuh Berge* (1 obiekt);

Lisia Góra – niem. *Fuchs Berg* (6 obiektów);

Lisowa Góra – niem. *Fuchs Berg* (1 obiekt);

Lisie Góry – niem. *Fuchs Berge* (2 obiekty);

Niedźwiedzi Kąt – niem. *Bärenwinkel* (1 obiekt);

Niedźwiedzia Góra – niem. *Bären Berg* (1 obiekt);

Wilcza Góra – niem. *Wolfs Berg* (3 obiekty);

Wołowe Góry – niem. *Ochsen Berge* (1 obiekt);

Zajęcza Góra – niem. *Hasen Berg* (1 obiekt);

Zajęcza Góra – niem. *Haske Berg* (1 obiekt).

Wzajemne adaptacje polsko-niemieckie i niemiecko-polskie nie zawsze mają na Warmii i Mazurach swoje dokładne odpowiedniki semantyczno-strukturalne. Występują na tym terenie nazwy, w których przetłumaczono tylko jej część, por.:

Lisie Jamy – niem. *Fuchsberg* (1 obiekt), pisane rozdzielnie niem. *Fuchs Berg* (1 obiekt);

Lisia Jama – niem. *Fuchs Berg* (1 obiekt);

---

⁸ Wydaje się, że w środowisku polskim mieszkańcy używali nazw polskich, a komunikując się w języku niemieckim, tłumaczyli proste etymologicznie nazwy polskie na język niemiecki. Obecnie nie można stwierdzić, które nazwy – polskie czy niemieckie powstały wcześniej, bo nie ma na to żadnych poświadczeń.

Lisaki, Lisiak, Lisica, Lisiczek – niem. *Fuchs Berg* (4 obiekty);
Lisianka – niem. *Fuchsen Berg* (1 obiekt).

Zdarza się, że obiekt terenowy ma nazwę niemiecką, której odpowiadają różne formalnie nazwy polskie, przykładowo obiekt o nazwie niemieckiej: *Fuchs Berg* był nazywany przez ludność polską: *Lisia Góra* lub *Gołagóra* (Leyding, s. 73), obiekt o nazwie niemieckiej *Hirsch Berg* nosił nazwy polskie: *Jelonka* lub *Jelenia Góra* (Leyding, s. 278), o nazwie niemieckiej *Schäfer Berg* nazywano po polsku *Owczka Góra* lub *Owczarska Góra*, a o nazwie *Schaf Berg* po polsku nazywano *Owczka Góra*, *Owca Góra* lub też *Barania Góra*⁹ (Leyding, s. 289).

W zebranych materiale osobne miejsce zajmują nazwy polskie związane etymologicznie z nazwami zwierząt i nazwy niemieckie tych samych obiektów o zupełnie odmiennej motywacji, por.:

Kobyła Góra – niem. *Antonien Berg*, n. os. *Antoni*;
Kozia Stopka – niem. *Zeckflus Berg*, niem. *Zecke* ‘kleszcz’ i *Fluss* ‘struga’;
Łosiowa Góra – niem. *Kuh Berg*, niem. *Kuh* ‘krowa’;
Łysa Góra – niem. *Fichten Berg*, niem. *Fichte* ‘świerk’;
Łyse Góry – niem. *Anhalts Berge*, niem. *Anhaltspunkt* ‘punkt orientacyjny’;
Świniarka – niem. *Reichertshöhe* (Leyding, s. 346);
Wola Góra – niem. *Klauen Berg*, niem. *Klaue* ‘szpon, pazur, łapa’;
Wołowa Góra – niem. *Wolle Berg*, por. niem. *Wolle* ‘wełna’;
Wołowa Góra – niem. *Waller Berg*, niem. *Wall* ‘wał’.

W przypadku jednego obiektu nazwa polska ma odpowiednik niemiecki niejasny etymologicznie: *Owczka Góra*, niem. *Susche Berg*¹⁰ 1928, 1939, może od pol. *susza* (Leyding, s. 310).

Większość zamieszczonych w tej grupie mikrotoponimów polskich i wszystkie toponimy niemieckie to nazwy komponowane z dwóch członów, motywowane przymiotnikiem apalatywnym utworzonym od nazwy zwierzęcia i rzeczownikowym określeniem obiektu, w liczbie pojedynczej, np.: *Lisia Góra*, *Owczka Góra*, *Ziegenberg* itd. oraz mnogiej: *Wołowe Góry*, *Ochsen Berge*, *Krowie Góry*, *Kocie Góry*, itd. Nazwy dwuczłonowe, zwłaszcza zestawienia, są charakterystyczną właściwością mikrotoponimii tego terenu.

Zdecydowanie mniej jest nazw jednoczłonowych. Tylko dwie z nich zostały utworzone w wyniku onimizacji wyrazów apelatywnych: *Jeż* < *jeź* i *Lisica* < *lisica*, pozostałe nazwy są derywowane. W grupie nazw derywowanych można wydzielić nazwy z sufiksami -'ak *Lisiak* (: *lis*), -'anka *Lisianka* (: *lis*), -'arka

⁹ W tej ostatniej nazwie *owcę* utożsamiono z *baranem* być może pod wpływem znanej w Polsce *Baraniej Góry* położonej w Beskidzie Śląskim.

¹⁰ Obiekt leży na terenie południowej Warmii, ale w książce A. Pospiszyl występuje tylko forma polska *Owczka Góra*, forma niemiecka została pominięta, por. A. Pospiszyl: op. ci., s. 70.

Świniarka (: *świnia*), *-adło Myszadło* (: *mysz*), *-iczek Lisiczek* (: *lis*). Jedna nazwa ma formę liczby mnogiej, jest derywowana sufiksem *-ak Lisaki* (: *lis*). Tylko jedną nazwę *Jelonka* (: *jelonek*) utworzono w wyniku derywacji paradygmatycznej, wykorzystując formant *-a*.

2. Nazwy używane w okresie międzywojennym i poświadczone podczas eksploracji terenowej pod koniec XX lub na początku XXI w. są nieliczne. Nazwy tylko pięciu obiektów terenowych związane etymologicznie z nazwami zwierząt zostały poświadczone podczas eksploracji terenowej prowadzonej w ostatnim dwudziestolecu poprzedniego wieku. Pierwszą z nich jest *Lisowa Góra* w powiecie węgorzewskim, niem. *Fuchs Berg* (Leyding, s. 366). Nazwa *Lisowa Góra* została poświadczona w 2011 r. (Mgr 2011, s. 28). Drugą nazwą jest *Lisia Góra* w powiecie lidzbarskim, poświadczona w 1984 r. (Mgr 1985, s. 55). Pozostałe nazwy to *Krowi Most*, niem. *Kuh Brücke* w powiecie lidzbarskim (Mgr 1985, s. 53), binduga¹¹ o nazwie *Bobrowa* nad Jeziorem Nidzkim w gminie Ruciane-Nida, niem. *Bebrowa Ablage, Biebershöhe* (Leyding, s. 270), zapisana w 1986 r. (Mgr 1986, s. 32–33) oraz *Koński Ostrów*, wyspa na Jeziorze Nidzkim, gm. Ruciane-Nida, piski: 1927 pot. *Konsky Insel, Koński Ostrów* zapisana w 1986 r. jako *Koński Ostrów* ekspl. (Mgr 1986, s. 42).

Przedstawione wyżej dwuczłonowe nazwy komponowane są formalnie jednorodnie, motywowane apelatywnym przymiotnikiem utworzonym od nazwy zwierzęcia, z drugim członem wskazującym na charakter obiektu: *Lisia Góra, Lisowa Góra, Koński Ostrów, Krowi Most*, niem. *Fuchs Berg, Biebershöhe*. Tylko nazwa *Bobrowa* jest jednoczłonowa, motywowana przymiotnikiem utworzonym od nazwy pospolitej *bóbr*.

3. Trzecią grupę tworzą nazwy nadane przez ludność napływową. Jak powszechnie wiadomo, po 1945 r. na terenach Warmii i Mazur osiedliła się ludność ze wschodu i Polski centralnej. Ludność napływowa tworzyła własne nazwy terenowe niezwiązane najczęściej z nazwami, których używano wcześniej. Wśród nowych nazw nadanych obiektom po 1945 r. znajdują się także nazwy, które pod względem etymologiczno-motywacyjnym można powiązać z apelatywnymi określeniami dzikich zwierząt, takich jak:

bobry: *Bobrowo*, łąka, pole namiotowe nad jeziorem (Mgr 1986, s. 33), *Bobrowa Polana*, miejsce w lesie, żerowisko bobrów (Mgr 1986, s. 33), *Bobrowa Strużka*, rów, dopływ jeziora Czarna Kuta (Mgr 2011, s. 20);

borsuki: *Góra Borsuka*, wzgórze w pobliżu miejscowości Kalskie Nowiny, pow. węgorzewski: 2011 *Góra Borsuka* ekspl. (Mgr 2011, s. 20);

¹¹ *Binduga* to miejsce nad rzeką lub jeziorem, gdzie składowane jest drewno przeznaczone na splaw i gdzie zbijane są tratwy.

dziki: *Koło Dzików*, polana w lesie (Mgr 1986, s. 42), *Las Dzikowy*, las w pow. szczycieńskim (Mgr 1984, s. 57);

jelenie: *Jeleni Róg*, polana na pd. od Rucianego-Nidy (Mgr 1986, s. 40), *Jeleni Róg*, półwysp nad Jeziorem Nidzkim (Mgr 1986, s. 40);

lisy: *Lisia Górka*, las w pobliżu Wólki Szczycieńskiej (Mgr 1984, s. 50), *Lisia Góra*, góra w pobliżu Węgielsztyna, pow. węgorzewski (Mgr 2011, s. 28);

rysie: *Rysi Oddział*, miejsce w lesie na wsch. od Karwicy (Mgr 1986, s. 50);

sarny: *Sarny*, część lasu w pobliżu Dobrego Miasta (Mgr 1985, s. 85);

wilki: *Wilcza Łąka* w pow. piskim (Mgr 1986, s. 54), *Wilcza Łąka* teren w lesie na pn. od Karwicy (Mgr 1986, s. 54);

zające: *Zajęczy Kątek*, łąka w pow. węgorzewskim (Mgr 2011, s. 42), *Zajęcze Łąki*, łąki w pobliżu wsi Gębałka (Mgr 2011, s. 42).

Znacznie mniej nazw można łączyć z nazwami zwierząt hodowlanych. Należą tu nazwy motywowane apelatywnymi określeniami zwierząt, takimi jak:

byk: *Bycza Zagroda*, łąka w pow. piskim (Mgr 1986, s. 34);

kobyła: *Kobylanka*, łąka na pd. od Wojnowa, gm. Ruciane-Nida (Mgr 1986, s. 42);

koń: *Końskie Łąki*, łąki na pn-zach. od Karwicy, pow. piski (Mgr 1986, s. 42), *Końska Plaża*, plaża nad jeziorem Harsz w pow. węgorzewskim (Mgr 2011, s. 27);

kot: *Kocia Wyspa*, wyspa na jeziorze Święcajty (Mgr 2011, s. 26);

koza: *Kozia Górka*, wysepka na jeziorze Oświn (Mgr 2011, s. 27).

W podanych wyżej nazwach wysp *Kozia Górka*, *Kocia Wyspa* związek z apelatywnymi określeniami zwierząt może mieć charakter metaforyczny.

Pod względem strukturalno-gramatycznym omawiane onimy to najczęściej zestawienia dwuczłonowe, w których pierwszy człon jest przymiotnikiem utworzonym od nazwy zwierzęcia, a drugi rzeczownikowym określeniem obiektu fizjograficznego: *Bobrowa Strużka*, *Bobrowa Polana*, *Bycza Zagroda*, *Jeleni Róg* (2 razy), *Lisia Górka*, *Lisia Góra*, *Wilcza Łąka* (2 razy), *Rysi Oddział*, *Zajęczy Kątek*, *Zajęcze Łąki*, *Kozia Górka*, *Końskie Łąki*, *Końska Plaża*, *Kocia Wyspa*. W trzech nazwach wystąpił szyk odwrócony z rzeczownikiem określającym na pierwszym miejscu i z członem odróżniającym na drugim miejscu: *Góra Borsuka*, *Las Dzikowy*, *Łąka Kretowiskowa*. Nazwa jednego obiektu ma formę wyrażenia przyimkowego: *Koło Dzików*.

Tylko trzy nazwy używane współcześnie to nazwy jednoczłonowe. Jedną z nich utworzono w wyniku onimizacji przymiotnika *bobrowa* > *Bobrowa*, a dwie pozostałe w wyniku derywacji sufiksem *-anka* *Kobylanka* (: *kobyła*) i formantem *-y* *Sarny* (: *sarna*).

Wnioski

Wśród mikrotoponimów z terenu Warmii i Mazur występują nazwy, których podstawę motywacyjną można łączyć z apelatywnymi nazwami zwierząt. Były one tworzone i używane na przestrzeni wieków przez żyjącą na tym terenie ludność staropruską, niemiecką i polską. Na podstawie analizowanych 89 nazw terenowych motywowanych nazwami zwierząt można wnioskować, że na tym terenie żyły zwierzęta leśne, takie jak: bobry, borsuki, dziki, jelenie, jeże, krety, lisy, łosie, myszy, niedźwiedzie, rysie, sarny, tury, wilki, zające oraz udomowione byki, kobyły, konie, koty, kozy, krowy, owce, świnie, woły. W nazwach staropruskich poświadczono występowanie na tym terenie turów i lisów. Nazwy niemieckie i polskie używane do 1945 r. wskazują, że na Warmii i Mazurach były lisy, borsuki, wilki, niedźwiedzie, jelenie, bobry, koty, kozy, woły i zające oraz krowy, konie, owce i świnie. W mikrotoponimach używanych współcześnie podstawą motywacyjną nazw były takie zwierzęta, jak: bóbr, borsuk, byk, dzik, jelen, jeż, klacz, kobyła, koń, kot, koza, krowa, lis, łoś, mysz.

W nazwach polskich utrwalone zostały przymiotniki apelatywne: *barani, bobrowy, borsuczy, byczy, dzikowy, jeży, jeleni, klaczy, kobyli, koński, koci, kozi, kozacki, krowi, lisi, lisowy, łośiowy, niedźwiedzi, owczy, owczarski, rysie, turzy, wilczy, wołowy, zające / zające* oraz rzeczowniki: *polana, strużka, góra, górka, góry, zagroda, las, róg, łąka, ostrów, plaża, wyspa, skrzyp, most, jama, jamy, oddział, głowa* (w znaczeniu 'góra'), *łąka, łąki, kątek*.

W nazwach niemieckich znajdują potwierdzenie zwierzęta *Bär* 'niedźwiedź', *Biber / Bieber* 'bóbr', *Bulle* 'byk', *Fuchs* 'lis', *Hirsch* 'jelen', *Kobbel* 'kobyła', *Dachs* 'borsuk', *Roß* 'rumak', *Katze* 'kot', *Ziege* 'koza', *Zecke* 'kleszcz', *Kuh* 'krowa', *Schaf* 'owca', *Wolf* 'wilk', *Ochs* 'wół', *Hase* 'zając', nazwy roślin: *Esche* 'jesion', *Fichte* 'świerk', *Wacholder* 'jałowiec' oraz wyrazy: *Hügel* 'wzgórze', *Garten* 'ogród', *Berg* 'góra', *Kessel* 'kotlina', *Ablage* 'binduga', *Brücke* 'most', *Bernstein* 'bursztyn', *Kreis* 'koło', *Insel* 'wyspa', *Fluss* 'strumień', *Fuß* 'stopa', *Anhalts* 'oznaczenie, wskazanie, przystanek', *Winkel* 'kąć', *Klaue* 'łapa, pazur, racica', *Wall* 'wał, tama, grobla'. Na uwagę zasługuje wyraz niemiecki *Katzke* 'kotelek' utworzony w wyniku derywacji sufiksem *-ke* od *Katze* 'kot'. Przy użyciu sufiksu *-ke* jako *Lapke* (*Berg*) Niemcy przyswoili nazwę staropruską, por. stpr. *lapis* 'lis'.

W nazwach niemieckich utrwalone dwie nazwy osobowe: *Antoni* i *Reicherts*. W jednej nazwie zachował się wyraz łaciński *Mons* 'góra'. Z nazw staropruskich zachowały się trzy wyrazy: *lape* 'lis', *tauris* 'tur', **galvā* 'głowa'.

Wszystkie analizowane w artykule nazwy są świadectwem języka i kultury dawnych i współczesnych mieszkańców tych ziem. Stanowią poświadczenie związku człowieka z przyrodą i naturalnym środowiskiem.

Zestawienie nazw

Nazwy ułożono w porządku alfabetycznym, określono położenie obiektu i jego poświadczenia źródłowe. Przy nazwach obcych, które mogą być niezrozumiałe pod względem etymologiczno-motywacyjnym, podano dodatkowe wyjaśnienia.

Bobrowa, miejsce spławu drzewa nad Jeziolem Nidzkim, ok. 2 km na pn. od Karwicy, gm. Ruciane-Nida, piski: 1927 pot. *Bobrowa*, 1938 *Bebrowa Ablage*, *Biebershöhe* (Leyding, s. 270), 1996 pot. *Bobrowa* eksp. (Mgr 1986, s. 32–33). Od przymiotnika *bobrowy* (: *bóbr*). Nazwa niemiecka może w pierwszym członie zawierać nazwę osobową *Bieber* / *Biber* (SNW I, s. 292), ale też por. niem. *Biber* ‘bóbr’.

Bobrowa, pole namiotowe, ok. 1,5 km na pd. od Krzyży, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Bobrowo* ekspl. (Mgr 1986, s. 33).

Bobrowa Polana, miejsce w lesie, żerowisko bobrów, na wsch. od Karwicy, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Bobrowa Polana* eksp. (Mgr 1986, s. 33).

Bobrowa Strużka, strumyk dopływ jeziora Czarna Kuta, pow. węgorzewski: 2011 pot. *Bobrowa Strużka* ekspl. (Mgr 2011, s. 20).

Borsucza Góra, góra 167 m w Czerwonym Borze, na pn. od dawnego majątku Szwałk, przy granicy gołdapskiego, olecki: 1931 *Borsuca Góra*, *Borsuk*, *Dachs Berg* (Leyding, s. 53).

Góra Borsuka, wzgórze w pobliżu miejscowości Kalskie Nowiny, pow. węgorzewski: 2011 *Góra Borsuka* ekspl. (Mgr 2011, s. 24).

Bycza Góra, pagórek 119 m na zach. od Łukty, przy jez. Zerk, ostródzki: 1939 *Bullen Berg*, 1931 *Bycza Góra*, pot. *Biczo Góra* Leyding 231; por. niem. *Bulle* ‘byk, buhaj, stadnik’, *Berg* ‘góra’.

Bycza Góra, pagórek 95 m na pn-wsch. od wsi Sapy, pasłęcki: 1939 *Bullen Berg*, 1926 *Bullen Berg*, *Bycza Góra* (Leyding, s. 258).

Bycza Zagroda, łąka ok. 0,5 km na pn. od Majdanu, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Bycza Zagroda* ekspl. (Mgr 1986, s. 34).

Las Dzikowy, las na pn. od Ochódna, pow. szczycieński: 1983 pot. *Las Dzikowy*, ekspl. (Mgr 1984, s. 57).

Koło Dzików, polana na zach. od Wejsun, miejsce, gdzie wykładane jest zimą pożywienie dla dzików, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Koło Dzików* ekspl. (Mgr 1986, s. 42).

Jelonka, góra 178 m, ok. 1 km na pn. od wsi Dmusy, piski: 1939 *Hirsch Berg*, 1925 *Hirsch Berg*, 1928 *Jelonka*, pot. *Jelenia Góra* (Leyding, s. 278), niem. *Hirsch* ‘jeleń’ i *Berg* ‘góra’.

Jeleni Róg, pole namiotowe, polana na pd. od Rucianego-Nidy, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Jeleni Róg* ekspl. (Mgr 1986, s. 40).

Jeleni Róg, półwysep na pd. od Rucianego-Nidy nad Jeziorem Nidzkim, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Jeleni Róg* eksp. (Mgr 1986, s. 40).

Jeż, góra 194 m, w Boreckich Lasach na wsch. od osady leśnej Czarcia Góra, węgorzewski: 1938 *Eschen Berg*, 1940 *Eschen Berg*, 1928 *Jescha Gora*, *Jeż*, 1930 pot. *Jeza Góra* (Leyding, s. 365), niem. *Esche* ‘jesion’. Nazwa polska *Jeza Góra* została adaptowana fonetycznie przez Niemców w formie *Jescha Gora*, potem człon *góra* przetłumaczono na *Berg*, a człon pierwszy skojarzono fonetycznie z niem. *Esche*.

Klacza Góra, góra i wzgórze 175 m ok. 1,5 km na zach. od wsi Skarzyn, piski: 1938 *Kreis Berg*, 1925 *Klasce Gori*, 1928 *Klacza Góra*, pot. *Klaca Góra*, *Klace Góry* (Leyding, s. 283).

Kobyła Góra, góra na wsch. od wsi Wilkasy, gołdapskie: 1940 *Rossgarten Berg*, 1921 *Rossgarten Berg*, 1938 *Kobbelberg*, 1947 *Kobyła Góra* pot. (Leyding, s. 46).

Kobyła Góra, pagórek na pd-wsch. od wsi Bożęcín, morąski: 1939 *Antonien Berg*, 1926 *Antonien Berg*, 1947 pot. *Kobyła Góra* (Leyding, s. 133).

Kobylanka, łąka na pd. od Wojnowa, gm. Ruciane-Nida, piski: 1996 pot. *Kobylanka* ekspl. (Mgr 1986, s. 42).

Końskie Łąki, łąki na pn-zach. od Karwicy, gm. Ruciane-Nida, piski: 1996 pot. *Końskie Łąki* ekspl. (Mgr 1986, s. 42);

Koński Ostrów, wyspa na Jeziorze Nidzkim, gm. Ruciane-Nida, piski: 1927 pot. *Konsky Insel*, *Koński Ostrów*, 1938 *Wacholder Insel* (Leyding, s. 295), 1996 pot. *Koński Ostrów* ekspl. (Mgr 1986, s. 42). Nazwa niem. *Wacholder Insel*, por. niem. *Wacholder* ‘jałowiec’ i niem. *Insel* ‘wyspa’.

Końska Plaża, plaża ok. 2 km od wsi Harsz, pow. węgorzewski: 2011 pot. *Końska Plaza* eksp. (Mgr 2011, s. 27).

Kocia Góra, pagórek ok. 1,5 km na pn-zach. od wsi Domorady, bartoszycki: 1938 *Katzenberg*, 1875–1881 *Katzkeberg*, *Kocia Góra* (Leyding, s. 67).

Kocie Góry, wzgórze 143 m, przy jez. Dejguny, na pn-wsch. od wsi Sterławki Wielkie: 1928 *Katzen Berge*, pot. *Kocie Góry* (Leyding, s. 88).

Kocia Wyspa, wyspa na jeziorze Świącajty, pow. węgorzewski: 2011 *Kocia Wyspa* (Mgr 2011, s. 26).

Kozia Górka, wysepka na jeziorze Oświn, pow. węgorzewski: 2011 *Kozia Górka* ekspl. (Mgr 2011, s. 27).

Kozia Góra, góra na pn. od wsi Dziegiele, gołdapski: 1940 *Ziegen Berg*, 1921 *Kosen Berg*, 1930 *Kozia Góra* pot. (Leyding, s. 48).

Kozi Skrzyp, pagórek w pobliżu wsi Marlinowo, gołdapski: 1881 *Kozi Skrzyp*, 1875–1881 *Kosyskrzybl* (Leyding, s. 49).

Kozia Górka, wzniesienie na wysepce we wschodniej części jez. Oświn, kętrzyński: 1938 *Ziegenberg*, *Kossenhügel*, 1947 pot. *Kozia Górka* (Leyding, s. 119).

Kozia Góra, góra ok. 0,5 km na pd-zach. od Rzecka, reszelski: 1939 *Ziegen Berg*, 1928 *Ziegen Berg*, 1926 pot. *Kozia Góra* (Leyding, s. 312).

Kozia Góra, pagórek w pobliżu wsi Biesowo, w stronę jez. Tejstymy, reszelski: 1928 pot. *Kozia Góra* (Leyding, s. 312).

Kozia Góra, góra 144 m, ok. 1,5 km na pd-wsch. od wsi Żabin, węgorzewski: 1938 *Ziegen Berg*, 1928 *Kossen Berg*, 1947 *Kozia Góra* (Leyding, s. 381).

Kozia Stopka, góra 194 m, na pn-wsch. od wsi Frączki, reszelski: 1939 *Zeckfluss Berg*, 1928 *Zeckfluss Berg*, pot. *Kozia Stopka* (Leyding, s. 311). W nazwie niemieckiej występuje człon Fluss ‘struga, strumień’ za niem. Fuß ‘stopa’, być może jest to pomyłka w zapisie.

Krowie Góry, wzniesienie 107 m, na pd-zach. od Lidzbarka Warmińskiego: *Kuh Berge*, 1946 pot. *Krowie Góry* (Leyding, s. 126).

Krowi Most, most w Wichrowskich Lasach, nad strumykiem bez nazwy, lewym dopływem strumyka Kirsny: 1928, 1939 *Kuh Brücke*, 1946 *Krowi Most* (Leyding, s. 126), 1983 por. *Krowi Most* ekspl. (Mgr 1985, s. 53).

Lisaki, wzniesienie na zach. od wsi Blanki, lidzbarski: 1880 *Fuchs Berg*, *Lisaki* (Leyding, s. 122).

Lisia Góra, góra ok. 1,5 km od wsi Węgielsztyn, węgorzewski: 2011 *Lisia Góra* ekspl. (Mgr 2011, s. 28).

Lisia Góra, góra 117 m na zach. od osady Smolajny, lidzbarski: 1939 *Fuchs Berg*, 1928 *Fuchs Berg*, 1946 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 122); 1984 pot. *Lisia Góra* (Mgr 1985, s. 55).

Lisia Góra, góra 132 m, na pd. od Pieniężna, braniewski: 1939 *Fuchs Berg*, 1926 *Fuchs Berg*, 1947 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 73).

Lisia Góra, góra 141 m, na pd. od wsi Wronki, olecki: 1928 *Liszagura*, 1931 *Lisia Góra* pot. (Leyding, s. 58).

Lisia Góra, góra 178 m, na pn. od wsi Świdry, piski: 1939 *Fuchs Berg*, 1925 *Fuchs Berg*, 1928 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 274).

Lisia Góra, góra 237 m, na pd. od wsi Przerośl, w obrębie wsi Łoje, gołdapski: 1875–1881 *Lissagora Berg*, 1881 *Lisia Góra* (Leyding, s. 45).

Lisia Góra, góra 260 m na wsch. od wsi Rogajny, gołdapski: 1938 *Bernstein Berg*, 1928 *Lapke B.*, 1875–1881 *Lapkis* (Leyding, s. 40). Nazwa pierwotnie staropruska, por. *lape* ‘lis’, lit. *lāpė* ‘lis’, łot. *lapsa* ‘lis’ (SEJL 1, s. 337). W zapisie z 1875–1881 widoczna końcówka staropruska mianownika rodzaju męskiego *-is*. Nazwa przejęta do języka niemieckiego z sufiksem *-ke* jako *Lapke* (*Berg*), potem utworzono nową nazwę od niem. *Bernstein* ‘bursztyn’ i *Berg* ‘góra, wzgórze’.

Lisia Góra, góra 94 m, na pn. od wsi Żelazna Góra, braniewski: 1927 *Fuchs Berg*, *Gołagóra*, 1947 *Lisia Góra* pot. (Leyding, s. 73).

Lisia Góra, pagórek 116 m, na zach. od wsi Kołodzieje, suski: 1939 *Fuchs Berg*, 1927 *Fuchs Berg*, 1932 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 316).

Lisia Góra, pagórek 138 m w lesie Więduga, ok. 0,5 km na wsch. od osady leśnej Jelguń, olsztyńskie: 1939 *Fuchs Berg*, 1924 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 204).

Lisia Góra, pagórek 69 m, na wsch. od osady Garbno, kętrzyński: 1939 *Fuchs Berg*, 1928 *Fuchs Berg*, 1947 pot. *Lisia Góra* (Leyding, s. 109).

Lisia Górka, las ok. 3 km na pd-zach. od wsi Wólka Szczycieńska, pow. szczycieński, pot. *Lisia Górka* (Mgr 1984, s. 50).

Lisia Górka, pagórek ok. 1,2 km na wsch. od wsi Bełcząca, piski: 1938 *Fuchs Berg*, 1928 pot. *Lisia Górka* (Leyding, s. 274).

Lisia Jama, pagórek 5 m, między wsią Stara Pasłęka i osadą Rusy, braniewski: 1938 *Fuchs Berg*, 1947 *Lisia Jama* pot. (Leyding, s. 73).

Lisiak, góra 116 m na pn-zach. od osady Lubny Wielkie, suski: 1939 *Fuchs Berg*, 1928 *Fuchs Berg*, pot. *Lisiak* (Leyding, s. 316).

Lisianka, góra 107 m, na pn-zach. od wsi Bartężek, morąski: 1939 *Fuchs Berg*, 1926 *Fuchs Berg*, 1947 pot. *Lisianka* (Leyding, s. 137).

Lisica, góra 94 m, na pd-wsch. od wsi Płoskinia, braniewski: 1927 *Fuchs Berg*, *Lisica* (Leyding, s. 73).

Lisiczek, pagórek 8 m, między wsią Klejnowką a Zalewem Wiślanym, braniewski: 1927 *Fuchs Berg*, *Lisiczek* pot. (Leyding, s. 73).

Lisie Góry, wzgórze 185 m na wsch. od wsi Litwinek, nidzickie: 1939 *Fuchs Berge*, 1922 *Fuchs Berge*, 1930 mua. *Lisie Góry* (Leyding, s. 185).

Lisie Góry, wzgórze 91 m na pd-wsch. od osady Kiersity, pasłęcki: 1939 *Fuchs Berge*, 1926 *Fuchs Berge*, *Lisie Góry* (Leyding, s. 259).

Lisie Jamy, góra 111 m, na pn-wsch. od osady Wandejny, kętrzyński: 1939 *Fuchs Berg*, *Rasterberg*, *Lisie Jamy*, 1947 pot. *Wiązowa Góra* (Leyding, s. 109).

Lisie Jamy, pagórek 152 m ok. 0,5 km na pd. od wsi Czarne, piski: 1938 *Fuchs Berg*, 1928 pot. *Lisie Jamy* (Leyding, s. 274).

Lisie Jamy, pagórek 169 m na wsch. od wsi Sadowo, szczycieński: 1924 *Fuchsberg*, pot. *Lisie Jamy* (Leyding, s. 334).

Lisowa Góra, góra 150 m ok. 1,5 km na pd. od wsi Węgielsztyn, węgorzewski: 1940 *Fuchs Berg*, 1928 *Fuchs Berg*, 1930 pot. *Lisowa Góra* (Leyding, s. 366), 2011 pot. *Lisowa Góra* ekspl. (Mgr 2011, s. 28).

Lisowa Góra, góra 201 m, w Boreckich Lasach na zach. od jez. Wolisko, węgorzewski: 1938 *Fuchs Berg*, 1940 *Fuchs Berg*, 1928 *Liszowo Berg*, 1930 pot. *Lisowa Góra* (Leyding, s. 365).

Łysa Góra, pagórek na pd-zach. od wsi Opaleniec, blisko rzeki Orzyc, szczycieński: 1926 pot. *Łysa Góra* (Leyding, s. 356).

Łysa Góra, pagórek, ok. 1,5 km na pn-zach. od wsi Olecko Małe, przy Jeziorze Małooleckim, olecki: 1921 *Łysa Góra*, 1930 *Łysa Góra* pot. (Leyding, s. 59).

Lysa Góra, wzgórze na wsch. od wsi Brzeźnica, kętrzyński: 1928 *Fichten Berg*, *Lysa Góra* (Leyding, s. 108).

Lyse Góry, wzgórze 191 m, na zach. od jez. Sasek Wielki, szczycieński: 1939 *Anhalts Berge*, 1922 *Anhalts Berge*, 1924 pot. *Lyse Góry* (Leyding, s. 330).

Łosiowa Góra, góra 147 m, na pn. od wsi Polkajmy, przy jez. Desty, reszelski: 1939 *Kuh Berg*, 1928 *Kuh Berg*, 1946 pot. *Łosiowa Góra* (Leyding, s. 306).

Niedźwiedzia Góra, góra 130 m na pn. od wsi Niedbalki, braniewski: 1939 *Bären Berg*, 1928 *Bären Berg*, 1947 *Niedźwiedzia Góra* pot. (Leyding, s. 70).

Niedźwiedzi Kąt, okolica na pd-wsch. od wsi Perkujki, bartoszycki: 1938 *Bärenwinkel*, *Niedźwiedzi Kąt* (Leyding, s. 66).

Owcz Góra, góra 121 m, na wsch. od wsi Piele, braniewski: 1927 *Schäfer Berg*, *Owcz Góra*, 1947 pot. *Owczarska Góra* (Leyding, s. 79).

Owcz Góra, góra 181 m ok. 1,5 km na pd-zach. od osady Kaliszki, piski: 1939 *Schaf Berg*, 1925 *Schaf Berg*, 1928 *Owcz Góra*, pot. *Owca G(óra)*, *Barania Góra* (Leyding, s. 289).

Owcz Góra, góra 1999 na wsch. od wsi Studzianki, reszelski: 1939 *Susche Berg*, 1928 *Susche Berg*, pot. *Owcz Góra* (Leyding, s. 310). Nazwa *Susche Berg* w pierwszym członie jest niejasna, może być adaptacją polskiego wyrazu *susza*, który w nazwie polskiej się nie zachował.

Rysi Oddział, miejsce w lesie 4 km na wsch. od Karwicy, gdzie zastrzelono dwa rysie, gm. Ruciane-Nida, pow. piski: 1996 pot. *Rysi Oddział* ekspl. (Mgr 1986, s. 50).

Sarny, część lasu w pobliżu Dobrego Miasta, 1983 pot. *Sarny* ekspl. (Mgr 1985, s. 85).

Świniarka, góra 184 m w Pasymskim Lesie, w pobliżu północnego brzegu jez. Kalwa, szczycieński: 1924 *Reichertshöhe*, pot. *Świniarka* (Leyding, s. 346). Nazwa niem. *Reichertshöhe* może w pierwszym członie zawierać nazwę osobową *Reichert*, w Niemczech 152 osoby (<http://www.verwandt.de/karten/absolut/reicherts.html>).

Turza Głowa, góra 98 m, na pd-zach. od wsi Kajmity, nad strumykiem Torpela, braniewski: 1280 *Taurusgalwo*, *Turza Głowa* (Leyding, s. 82), stpr. *tauris* ‘tur’, *gallū*, lit. *galvā* ‘głowa’ (SEJL 1, s. 154), por. lit. *tāuras* ‘tur, Bos primigenius’ (SEJL 1, s. 662).

Wilcza Góra, góra w Puszczy Rominckiej, na pn. od wsi Błędziszki: 1940 *Wolfs Berg*, 1928 *Wolfs Berg*, ok. 1930 *Wilcza Góra* (Leyding, s. 48).

Wilcza Góra, góra 157 m, ok. 1 km na pn. od wsi Martiany, giżycki: 1928 *Wolfs Berg*, *Wilcza Góra*, pot. *Jilca Góra* (Leyding, s. 98).

Wilcza Góra, góra 131 m, na zach. od wsi Gudniki, przy granicy dawnego pow. reszelskiego, kętrzyński: 1928 *Wolfs Berg*, 1946 pot. *Wilcza Góra* (Leyding, s. 109).

Wilcza Góra, góra 139, przy wsi Klejdyty, lidzbarski: 1939 *Kessel Berg*, 1928 *Kessel Berg*, *Wilcza Góra*, 1946 pot. *Kociolek* (Leyding, s. 125).

Wilcza Łąka, teren w lesie, gdzie zbierają się wilki na pn. od Karwicy gm. Ruciane-Nida, piski: 1996 pot. *Wilcza Łąka* ekspl. (Mgr 1986, s. 54).

Wilcza Łąka, łąka przy strumieniu Turośl na pn.-zach. od Karwicy gm. Ruciane-Nida, piski: 1996 pot. *Wilcza Łąka* ekspl. (Mgr 1986, s. 54)

Wołowe Góry, wzgórze 208 m, w Napiwodzkich Lasach, na wsch. od wsi Napiwoda, nidzickie: 1939 *Ochsen Berge*, 1922 *Ochsen Berge*, 1930 pot. *Wołowe Góry* (Leyding, s. 192), niem. *Ochs* ‘wół’.

Wola Góra, pagórek 72 m, na wsch. od wsi Janiki, pasłęckie: 1939 *Klauen Berg*, 1926 *Klauen Berg*, *Wola Góra* (Leyding, s. 262).

Wołowa Góra, góra 155 m, ok. 1 km na zach. od Bisztynka: 1939 *Wolle Berg*, 1928 *Woll Berg*, 1948 pot. *Wołowa Góra* (Leyding, s. 311).

Wołowa Góra, pagórek 101 m, na pd. od osady Pławty Wielkie, suski: 1932 *Waller Berg*, pot. *Wołowa Góra* (Leyding, s. 328).

Zajęcza Góra, góra 196 m, na pn. od wsi Kandyty, iławicki: 1928 *Hasen Berg*, *Zajęcza Góra*, 1947 pot. *Zajęcza Góra* (Leyding, s. 102), niem. *Hase* ‘zając’.

Zajęcza Góra, pagórek 109 m, na zach. od wsi Runowo, lidzbarski: 1939 *Haske Berg*, 1928 *Haske Berg*, *Zajęcza Góra*, 1946 pot. *Zajęcza Góra* (Leyding, s. 123), por. niem. *Hase* ‘zając’ z sufiksem *-ke*.

Zajęcze Łąki, zabagnione Łąki w pobliżu miejscowości Gębałka, węgorzewski: 2011 *Zajęcze Łąki* ekspl. (Mgr 2011, s. 42).

Zajęczy Kątek, łąka we wsi Radzieje, węgorzewski: 2011 pot. *Zajęczy Kątek* ekspl. (Mgr 2011, s. 42).

Wykaz skrótów

Leyding – Gustaw Leyding: *Słownik nazw miejscowych okręgu mazurskiego. Cz. II: Nazwy fizjograficzne (zlokalizowane)*. Poznań 1959.

Mgr 1984, praca magisterska – Barbara Kuitkowska: *Toponimia Szczytna i północno-zachodniej części gminy Szczytno*. Olsztyn 1984.

Mgr 1985, praca magisterska – Jolanta Nowakowska: *Toponimia Dobrego Miasta i wschodniej części gminy Dobre Miasto*. Olsztyn 1985.

Mgr 1996, praca magisterska – Małgorzata Zuzelska: *Toponimia gminy Ruciane-Nida*. Olsztyn 1996.

Mgr 2011, praca magisterska – Mateusz Koniuszaniec: *Mikrotoponimia powiatu węgorzewskiego*. Olsztyn 2011.

Nitsch 264 – K. Nitsch: *Dialekty polskie Prus Wschodnich*. [W:] idem: *Wybór pism polonistycznych*. T. III: *Pisma pomorzoznawcze III*, s. 252–321.

SJPDor. 1 – *Słownik języka polskiego*. Pod red. W. Doroszewskiego. T. I. Warszawa 1958 i n. (korzystam z wersji elektronicznej).

Sl. Elbl. 649 – V. Mažiulis: *Prūsų kalbos paminklai*. Vilnius 1981.

SEJL – W. Smoczyński: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Wilno 2007.
SNW 1, 10 – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*. Wyd. K. Rymut. T. 1. Kraków 1992. T. 10. Kraków 1994.
ekspl. – nazwa została zapisana podczas eksploracji terenowej.

Literatura

- Biolik M. (1994): *Mikrotoponimia byłego powiatu ostródzkiego*. Olsztyn.
Biolik M. (2012): *Analiza strukturalno-gramatyczna w mikrotoponimii (na przykładzie nazw terenowych gminy Kolno w województwie podlaskim)*. „Prace Językoznawcze”. T. XIV, s. 17–30.
Biolik M. (2014): *Uwagi o zbieraniu i budowie nazw terenowych*. [W:] *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna*. Pod red. A. Gałkowskiego, R. Gliwy. Łódź, s. 195–205.
Górniewicz H. (1983): *Nazwy terenowe i ich podział wewnętrzny*. [W:] *Geografia nazewnictwa. Materiały z VII konferencji Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów i II posiedzenia Komisji Onomastycznej Komitetu Językoznawstwa PAN Mogilany, 23–25 IX 1980 r.* Pod red. K. Rymuta. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
Kornaszewski M. (1983): *Nazwy zestawione w dolnośląskiej mikrotoponimii powiatu chacieburskiego*. Poznań, s. 18–28.
Piotrowicz O. (2004): *Toponimia powiatu kętrzyńskiego*, UWM Olsztyn (mps pracy doktorskiej).
Pospiszyl A. (1990): *Toponimia południowej Warmii. Nazwy terenowe*. Olsztyn.

Summary

Ninety four local names from Warmia and Mazury are described in this article. All of them were created with use of animal names. They were created throughout the ages by Old Prussians, Germans and Poles who lived in the region. The names have been divided into three groups. The first one contains lost names, used during the interwar period. The second group contains names used during the interwar period and accounted for during terrain exploration in the end of the 20th century and in the beginning of the 21st century. The third group contains names used by the people who migrated to the region after the year 1945, not accounted for before that time. On the basis of the used names it can be said that the region was inhabited by forest animals such as: beavers, badgers, wild boars, deer, hedgehogs, moles, foxes, moose, mice, bears, lynxes, aurochs, wolves, hares and domesticated animals such as: bulls, mares, horses, cats, goats, cows, sheep, pigs and oxen.

The Old Prussian names account for aurochs and foxes. German and Polish names used after the year 1945 account for: foxes, badgers, wolves, bears, deer, beaver, cats, goats, oxen, hares and cows, horses, sheep and pigs. Microtoponyms used nowadays contain animal motives such as: beaver, badger, bull, wild boar, deer, hedgehog, mare, horse, cat, goat, cow, fox, moose, mouse.

All analyzed names are the testimony of the past language and culture of the inhabitants of the region. They are the evidence of the bond formed by the man and environment.